

Lakivaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021—2024

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021—2024 (VNS 1/2020 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 12.5.2020.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- lainsäädäntöneuvos Jyri Inha, valtiovarainministeriö
- kansliapäällikkö Pekka Timonen, oikeusministeriö
- yksikönpäällikkö Miika Snellman, oikeusministeriö
- ylijohtaja Riku Jaakkola, Tuomioistuinvirasto
- johtaja Raimo Ahola, Tuomioistuinvirasto
- apulaisvaltakunnansyyttäjä Jukka Rappe, Syyttäjälaitos
- hallintojohtaja Joanna Autiovuori, Syyttäjälaitos
- pääjohtaja Arto Kujala, Rikosseuraamuslaitos
- valtakunnanvouti Juhani Toukola, Valtakunnanvoudinvirasto
- johtaja Marjo Kurki, Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- korkein oikeus
- korkein hallinto-oikeus
- Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Oikeusrekisterikeskus

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtioneuvoston selonteosta ilmenee, että Suomen ja kansainvälisen talouden näkymät ovat heikentyneet erittäin nopeasti alkuvuoden aikana (s. 5). Koronavirustilanteen puhkeaminen on joh-

Valiokunnan lausunto LaVL 3/2020 vp

tanut kansainvälisen talouden taantumaan, tuotannon häiriöihin ja kysynnän rajuun vähenemiseen. Suomen bruttokansantuotteen arvioidaan supistuvan voimakkaasti vuonna 2020. Työllisyys heikkenee ja sekä työttömyys että lomautukset lisääntyvät nopeasti.

Hallitus on todennut 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Valtioneuvoston selonteon mukaan (s. 11) tässä tilanteessa valtiontalouden menokehys ei rajoita vuotta 2020, jolle kohdentuu määräaikaista ja kohdennettuja toimenpiteitä mm. koronaviruksen terveydellisten ja taloudellisten vaikutusten torjuntaan. Hallitus on kuitenkin sitoutunut valtiontalouden kehysmenettelyyn ja julkisen talouden suunnitelmassa 7.10.2019 asetettuun vaalikauden kehykseen. Kehystä noudatetaan jälleen vuodesta 2021 lukien. Hallitusohjelman mukaisia ja muita toimenpiteitä toteutetaan siinä määrin, kuin se on kehyksen puitteissa mahdollista.

Lakivaliokunta käsittelee valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021—2024 oikeusministeriön hallinnonalan kannalta. Lopuksi valiokunta käsittelee myös koronavirustilanteen vaikutuksia oikeusministeriön hallinnonalan toimintaan ja määrärahatarpeisiin.

Julkisen talouden suunnitelma

Oikeusministeriön hallinnonalan määrärahat ja oikeusvaltion turvaaminen

Selonteossa käsitellyn julkisen talouden suunnitelman mukaan oikeusministeriön hallinnonalan määrärahat ovat 974 milj. euroa vuonna 2021 ja 1,017 mrd. euroa vuonna 2024. Kun eräitä kustannusneutraaleja määrärahavähennyksiä ja korvauksia ei oteta huomioon, vuotuinen määräraha-taso on keskimäärin 22 milj. euroa edellistä julkisen talouden suunnitelmaa suurempi.

Lakivaliokunta pitää oikeusministeriön hallinnonalan määrärahatason nousua yleisesti ottaen myönteisenä, sillä valiokunnan aiemmin painottamin tavoin oikeusministeriön hallinnonalan toimijat suorittavat valtion ydintehtäviä ja oikeusjärjestelmän vakaa ja luotettava toiminta on yhteiskunnan ja kansantalouden suotuisan kehityksen perusedellytys. Siihen nähden, kuinka olennainen oikeusministeriön hallinnonala on oikeusvaltion turvaamisen kannalta, on yllättävää, ettei oikeusvaltiota ja sen turvaamiseen liittyviä tavoitteita käsitellä lainkaan valtioneuvoston selonteon linjauksissa oikeusministeriön hallinnonalan kohdalla (s. 26). Tällaisia tavoitteita käsitellään kuitenkin sisäministeriön hallinnonalan perusteluissa (s. 27). Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että oikeusvaltion turvaamiseen liittyvät tavoitteet ja oikeusministeriön hallinnonalan rooli niiden saavuttamisessa huomioidaan asianmukaisesti nimenomaan oikeusministeriön hallinnonalaan koskevissa linjauksissa ja määrärahoissa.

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy useita perusteltuja ja tarpeellisia lisäyksiä verrattuna viime syksynä käsiteltyyn suunnitelmaan. Esimerkiksi vaikka jo aiemmin rikosketjun toimintakyvyn sekä rikosvastuun toteutumisen parantamiseksi oikeusministeriön hallinnonalan toimijoille eli tuomioistuimille, Syyttäjälaitokselle, oikeusapuun ja Rikosseuraamuslaitokselle on osoitettu myönteistä lisärahoitusta yhteensä 5,2 milj. euroa vuodessa, nyt käsiteltävänä olevassa suunnitelmassa osoitetaan yhteensä 3,5 milj. euron lisämääräraha vuonna 2024 rikosasioiden käsitelyyn. Tarkoitus on varmistaa koko rikosketjun toimivuus poliisin rikosorjuntaresurssien kasvassa portaittain suunnitelmakauden lopussa. Valiokunta on määrärahalisäykseen tyytyväinen, sil-

Valiokunnan lausunto LaVL 3/2020 vp

lä se kiinnitti aiemmassa lausunnossaan huomiota siihen, etteivät oikeusministeriön hallinnonalan toimijoiden lisämäärärahat ole suunnittelukauden lopulla oikeassa suhteessa poliisin saamiin lisämäärärahoihin nähden (LaVL 5/2019 vp). Lisäksi julkisen talouden suunnitelmas- sa osoitetaan Syyttäjälaitokselle 2,5 milj. euron vuotuinen lisäys Syyttäjälaitoksen henkilöstövoimavarojen ja rikosvastuun toteutumisen turvaamiseksi vuodesta 2021 lukien. Myös tuomioistui- mille osoitetaan 2,7 milj. euron vuotuinen lisäys vuodesta 2021 lukien oikeudenkäynnin käsitte- lyaikojen lyhentämiseksi. Lisäykset ovat valiokunnan aiempien lausuntojen valossa perusteltuja (ks. mm. LaVL 5/2019 vp ja LaVL 22/2018 vp ja niissä viitattut lausunnot).

Myönteisiä ovat myös muun muassa Rikosseuraamuslaitokselle vuodelle 2024 kohdennettu yh- teensä 13,1 milj. euron lisämääräraha lisärakennuksen rakentamiseksi Vantaan vankilaan tutkin- tavankipaikkojen lisäämiseksi samoin kuin lisämäärärahat vankiloiden turvatekniikan uusimi- seen (3,2 miljoonan euron lisäys vuodelle 2021 ja 2,9 miljoonan euron lisäys vuodelle 2022).

Myönteisistä määrärahalisäyksistä huolimatta julkisen talouden suunnitelmaan liittyy eräitä seu- raavassa tarkemmin käsiteltyjä ongelmia.

JTS miljardin euron säästö

Lakivaliokunta on viime vuosina aiemmissa lausunnoissaan kiinnittänyt vakavaa huolta ns. JTS miljardin euron säästöön (ks. LaVL 5/2019 vp, LaVL 4/2018 vp ja LaVL 22/2018 vp). Säästö- vaatimus on oikeusministeriön hallinnonalalla muita hallinnonaloja hieman pienempi (0,3 pro- senttia 0,5 prosentin sijasta), mutta huojennuksen jälkeenkin se on 18 milj. euroa vuonna 2029. JTS-säästövaatimuksen haittavaikutuksia kompensoidaan ja lievennetään oikeusministeriön hal- linnonalalle kohdennetuin lisämäärärahoihin, minkä ansiosta se pienenee ja sen haittavaikutusten kasvu pysäytetään vuonna 2023 vuoden 2022 tasolle eli noin 5 milj. euroon. Nyt käsiteltävänä olevassa suunnitelmassa säästö pysyy tämän suuruisena vuonna 2024.

Säästövaatimuksen haittavaikutusten lieventäminen ja kasvun pysäyttäminen ovat myönteisiä, mutta lakivaliokunta painottaa aiempaa kantaansa siitä, että säästövaatimusta tulisi lieventää merkittävästi enemmän erityisesti suunnitelmakauden lopulla (ks. LaVL 5/2019 vp). Valiokunta on säästövaatimuksesta huolissaan, koska se on erityisen ongelmallinen oikeusministeriön hallin- nonalan toimijoille, joiden menot koostuvat suurelta osin henkilöstö- ja toimitilakustannuksista. Tällaisista kustannuksista säästämisen mahdollisuudet ovat rajalliset, jolloin säästöt heijastuvat väistämättä viime kädessä asioiden käsittelyaikoihin heikentäen kansalaisten oikeusturvaa.

Valiokunta muistuttaa, että oikeusministeriön hallinnonala vastaa oikeusvaltion ydintehtävistä. Yhteiskunnan ja kansantalouden kannalta on välttämätöntä, että oikeusjärjestelmä toimii vakaas- ti ja luotettavasti, minkä vuoksi sen riittävästä resursseista tulee huolehtia myös taloudellisesti heikkoina aikoina. Kyse ei ole valtiontalouden kannalta suurista summista, sillä oikeusministe- riön hallinnonalan määrärahat ovat moneen muuhun hallinnonalaan verrattuna hyvin pienet. Sel- keintä ja kestäväntä olisi, että riittävästä määrärahoista huolehditaan pitkäjänteisesti toimijoiden asianmukaisella perusrahoituksella.

Valiokunnan lausunto LaVL 3/2020 vp

Tietojärjestelmähankkeet ja niiden kustannukset

Tietojärjestelmähankkeet ovat tärkeitä toiminnan tehostamiskeinoja, mutta saadun selvityksen mukaan käytännön kokemukset eivät valitettavasti ole usein kovin myönteisiä. Erityisesti yleisten tuomioistuinten ja Syyttäjälaitoksen uuteen AIPA-asianhallintajärjestelmään on ladattu suuria odotuksia, mutta järjestelmä on merkittävästi viivästynyt ja kallistunut (34,4 milj. euron sijasta 62,8 milj. euroa). Myös Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmä Rotin kustannukset ovat alkuperäisiä arvioita suuremmat ja oikeusapu- ja edunvalvonnan ict-kustannukset ovat kasvaneet yli kaksinkertaisiksi vuosina 2016—2019. Edellä esitettyyn nähden on myönteistä, että julkisen talouden suunnitelmassa AIPA-järjestelmän kasvaneisiin menoihin osoitetaan vuodelle 2021 kertaluonteinen 5 milj. euron lisärahoitus. AIPA:n, kuten muidenkin tietojärjestelmien, rakentamiseen ja käyttöönottoon on kuitenkin määrä kohdentaa merkittävästi toimijoiden omia määrärahoja.

Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota hallinnonalan ict-kustannusten merkittävään kasvuun samoin kuin niiden osuuden kasvuun hallinnonalan toimijoiden menorakenteesta. Tilanne on ongelmallinen, sillä toimijoiden tosiasiallisten toimintaedellytysten kannalta keskeistä on se, miten paljon määrärahoja on käytettävissä henkilöstöresursseihin. Valiokunnan mielestä ict-kustannusten kattamista tulisi oikeusministeriön hallinnonalalla ja valtionhallinnossa yleensäkin arvioida uudelleen. Valiokunta on vastikään myös muussa yhteydessä (O 30/2020 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, että oikeusministeriön hallinnonalalle aiheutuvat Valtorin menot ovat viime vuosina kasvaneet huomattavasti samalla, kun hallinnonalan toimijoiden määräraha ja henkilöstöresurssit ovat pitkään olleet äärimmäisen niukat. Valiokunta on pitänyt tätä ongelmallisena ja katsonut, että kehys- ja talousarviovalmistelussa on vakavasti harkittava keinoja tilanteen korjaamiseksi ja järjestelmän uudistamiseksi (LaVP 19/2020 vp).

Edellä esitetty ja tietojärjestelmien kasvava merkitys huomioon ottaen valiokunta pitää olennaisena myös siihen panostamista, että hallinnonalan toimijoilla itsellään on riittävästi asianmukaista ict-osaamista.

Rikosseuraamuslaitos

Edellä mainituista myönteisistä määrärahalisäyksistä huolimatta Rikosseuraamuslaitoksen taloudellinen tilanne on saadun selvityksen mukaan tiukka ja siirtyvien määrärahojen taso tulee alenemaan seuraavan parin vuoden ajaksi alle tavoitteena pidetyn 8 prosentin tason. Tilanne johtuu suurelta osin uuden kehitteillä olevan asiakastietojärjestelmä Rotin ja toimitilahankkeiden alkuperäisiä arvioita suuremmista kustannuksista. Rikosseuraamuslaitoksen mukaan määrärahojen käyttö tulee seuraavien kahden vuoden ajan suunnitella erityisen tarkasti, mutta on mahdollista, että taloudellisen tilanteen tasapainottamiseksi Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstömäärää joudutaan pienentämään ainakin väliaikaisesti.

Lakivaliokunta kiinnittää Rikosseuraamuslaitoksen taloudellisen tilanteen tiukkuuteen vakavaa huomiota. Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstömäärä on jo ennestään niukka suhteessa laitosrakenteeseen ja asiakasmäärään. Saadun selvityksen valossa Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstömäärää ei voida nykyisessä vankilaverkostossa vähentää ilman toimintakyvyn ja työturvallisuuden heikkenemistä.

Valiokunnan lausunto LaVL 3/2020 vp

Rikosseuraamuslaitokselta saadun arvion mukaan määrärahoja tulisi korottaa 3,2 miljoonalla eurolla tänä ja ensi vuonna, jotta henkilöstön määrää ei tarvitsisi väliaikaisesti vähentää. Valiokunta katsoo, että näistä määrärahatarpeista tulee huolehtia.

Tuomioistuinlaitos

Riippumattomat ja itsenäiset tuomioistuimet ovat olennainen osa oikeusvaltiota. Tuomioistuinten asianmukaisilla ja riittävillä voimavaroilla on merkitystä tuomioistuinten riippumattomuuden ja itsenäisyyden kannalta, ja ne varmistavat sen, että tuomioistuimet voivat perustuslain ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti antaa oikeusturvaa laadukkaasti ja kohtuullisessa ajassa.

Tuomioistuimille on viime vuosina myönnetty myönteisiä lisämäärärahoja, mutta ne eivät ole korjanneet tuomioistuinlaitoksen perusrahoituksen kireää tilaa. Saadun selvityksen mukaan tuomioistuimissa toimitaan jatkuvasti ääri rajoilla. Valiokunta viittaa aiempiin lausuntoihinsa, sillä se on jo pitkään ja toistuvasti kiinnittänyt vakavaa huomiota tuomioistuinlaitoksen perusrahoituksen niukkuuteen (ks. mm. LaVL 5/2019 vp, LaVL 22/2018 vp, LaVL 4/2018 vp, LaVL 13/2017 vp, LaVL 7/2017 vp, LaVL 7/2016 vp, LaVL 6/2015 vp, LaVL 6/2013 vp, LaVL 5/2012 vp, LaVL 18/2011 vp, LaVL 17/2011 vp, LaVL 13/2010 vp ja LaVL 6/2010 vp). Valiokunta on pitkään ollut huolestunut myös siitä, että tuomioistuinlaitoksessa työskentelee paljon tuomareita ja muuta lainkäyttöhenkilöstöä määräaikaisissa virkasuhteissa, joiden rahoitus on riippuvaista määräaikaisesta rahoituksesta (ks. LaVL 5/2019 vp, LaVL 22/2018 vp, LaVL 4/2018 vp, LaVL 13/2017 vp, LaVL 7/2017 vp, LaVL 7/2016 vp, LaVL 6/2015 vp, LaVL 17/2014 vp, LaVL 12/2013 vp, LaVL 6/2013 vp). Tilanne ei ole tyydyttävä, sillä tuomioistuinlaitoksen perustuslaillisen aseman ja toimintakyvyn kannalta kestäväntä ja perustelluinta on huolehtia siitä, että tuomioistuinten perusrahoitus on riittävällä tasolla sekä virat vakinaisia. Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota myös henkilöstön jaksamiseen, sillä suuri työmäärä yhdistettynä riittämättömiin resursseihin sekä jatkuvat lainsäädäntöuudistukset ja kehityshankkeet kuormittavat henkilöstöä.

Julkisen talouden suunnitelmassa osoitetaan turvapaikka-asioiden käsittelystä hallintotuomioistuimille aiheutuviin lisämenoihin keskimäärin 5,2 milj. euron vuotuinen lisäys ja muiden oleskelulupa-asioiden käsittelyyn keskimäärin 2,3 milj. euron vuotuinen lisäys edelliseen kehyspäätökseen verrattuna. Lisäykset ovat tarpeellisia, sillä valiokunta kiinnitti viime syksynä huomiota siihen, että hallintotuomioistuinten määrärahat olivat liian alhaiset (LaVP 5/2019 vp). Valiokunta oli huolissaan hallintotuomioistuinten turvapaikka-asioiden ja muiden ulkomaalaisasioiden suuresta määrästä, tuomioistuinten ruuhkautumisesta ja pitenevistä käsittelyajoista. Niin ikään valiokunta korosti, että hallintotuomioistuinten voimavarojen tulee mahdollistaa se, että hallintotuomioistuimet voivat ratkaista asiat kohtuullisessa ajassa kaikissa asiaryhmissä.

Lakivaliokunta kuitenkin muistuttaa, että se on edellä mainitussa lausunnossaan pitänyt tärkeänä myös sitä, että turvapaikka-asioiden ja muiden ulkomaalaisasioiden pitkien käsittelyaikojen ja tuomioistuinten ruuhkautumisen syyt selvitetään ja ryhdytään tarvittaviin lainsäädännöllisiin ja käytännön toimenpiteisiin asioiden käsittelyn sujuvoittamiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi. Oikeusministeriöltä nyt saadun selvityksen mukaan tällaista selvitystä ei ole käynnistetty. Valiokunta ei ole tilanteeseen tyytyväinen, minkä vuoksi se kiirehtii selvityksen tekemistä.

Valiokunnan lausunto LaVL 3/2020 vp

Syyttäjälaitos

Rikosketjun toimintakyvyn ja rikosvastuun toteutumisen parantamiseksi oikeusministeriön hallinnonalan toimijoille kohdennetusta yhteensä 5,2 miljoonan euron vuosittaisesta lisämäärärahas- ta Syyttäjälaitokselle on osoitettu suhteellisesti eniten (2 milj. euroa). Taustalla oli se, että tilanne oli erityisen vaikea Syyttäjälaitoksessa, jossa esitutinnan lopettamista tai toimittamatta jättämis- tä koskevien rajoittamisasioiden osuus oli kasvanut merkittävästi ja varsinaisten syyteharkinta- asioiden määrä oli vastaavasti vähentynyt. Lakivaliokunta on kiinnittänyt tähän viime vuosina huomiota ja kantanut huolta Syyttäjälaitoksen perusrahoituksen riittämättömyydestä ja henkilös- tön jaksamisesta (LaVL 5/2019 vp ja LaVL 22/2018 vp).

Valtiovarainvaliokunta ehdotti vuoden 2020 talousarvioesityksestä ja sitä täydentävästä talousar- vioesityksestä antamassaan mietinnössä eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman, jonka mukaan jo vuoden 2020 lisätalousarviossa otetaan huomioon Syyttäjälaitoksen toimintaan tarvittavat lisäre- surssitarpeet ja varmistetaan henkilöstön riittävyys (VaVM 20/2019 vp). Eduskunta hyväksyi va- liokunnan ehdottaman lausuman (EK 24/2019 vp).

Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan nyt käsiteltävänä olevaan julkisen talouden suun- nitelmaan sisältyvä 2,5 miljoonan euron vuotuinen lisärahoitus Syyttäjälaitokselle vuodesta 2021 lukien on hallituksen vastaus edellä mainittuun eduskunnan lausumaan.

Oikeusministeriö on kuluvan vuoden lisätalousarvioesitystä koskevassa ehdotuksessaan 21.4.2020 ehdottanut vastaavaa 2,5 miljoonan euron lisärahoitusta Syyttäjälaitokselle jo kulupal- le vuodelle, mutta valtiovarainministeriö ei ole hyväksynyt tätä ehdotusta. Hallitus ei ole vielä kä- sitellyt lisätalousarvioesitystä.

Edellä esitettyyn ja eduskunnan lausumaan viitaten lakivaliokunta pitää tärkeänä, että Syyttäjä- laitoksen kuluvan vuoden toimintaedellytyksistä huolehditaan, ja siksi esittää, että hallitus vielä lisätalousarviovalmistelussa parantaa Syyttäjälaitoksen kuluvan vuoden toimintaedellytyksiä oikeusministeriön ehdottamalla tavalla.

Oikeusapu ja edunvalvonta sekä talous- ja velkaneuvonta

Edellä todetuin tavoin oikeusministeriön hallinnonalan toimijoille on viime syksynä kohdennettu rikosketjun toimintakyvyn sekä rikosvastuun toteutumisen parantamiseksi lisärahoitusta yhteen- sä 5,2 milj. euroa vuodessa ja nyt käsiteltävänä olevassa suunnitelmassa vuodelle 2024 yhteensä 3,5 milj. euron lisärahoitus. Tätä myönteistä lisärahoitusta on osoitettu paitsi tuomioistuimille, Syyttäjälaitokselle ja Rikosseuraamuslaitokselle myös oikeusapuun. Ottaen kuitenkin huomioon viime syksyn ja kuluvan kevään kehyspäätökset kokonaisuutena vaikuttaa siltä, ettei oikeus- apuun kohdenneta lisämäärärahoja vastaavalla tavalla kuin muille edellä mainituille rikosketjun toimijoille. Valiokunnan mielestä rikosketjun toimivuuden varmistamiseksi myös oikeusavun määrärahojen tulisi olla oikeassa suhteessa muiden toimijoiden määrärahoihin nähden.

Väestön ikääntymisen vaikutusten vuoksi yleiseen edunvalvontaan on kohdennettu myönteinen vuosittainen lisämääräraha (0,6 milj. euroa). Valiokunta kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että edunvalvonnan päämiesmäärät ovat jo pitkään olleet kasvussa (noin 3 prosenttia vuodessa) ja

Valiokunnan lausunto LaVL 3/2020 vp

päämiesten asiat ovat entistä laajempia ja monimutkaisempia. Edunvalvonnan määrärahoista tulee huolehtia, joten määrärahojen riittävyyttä tulee seurata tarkoin.

Oikeusapu- ja edunvalvontatoiminta sekä talous- ja velkaneuvonta ovat oikeusministeriön hallinnonalalla ainoa sektori, jolla ei ole valtakunnallista keskusvirastoa. Lakivaliokunta toistaa aiemmin esittämänsä näkemyksen siitä, että keskusviraston perustamista olisi hyvä tavoitella, sillä se yhdenmukaistaisi ohjauksjärjestelmän suhteessa muihin oikeusministeriön hallinnonalan toimijoihin ja parantaisi mahdollisuuksia yhtenäistää oikeusapu- ja edunvalvontatoimintoja sekä talous- ja velkaneuvontapalveluita koko maassa (LaVL 5/2019 vp).

Koronavirustilanteen vaikutukset oikeusministeriön hallinnonalan toimintaan ja määräraha-tarpeisiin

Saadun selvityksen mukaan käsiteltävänä olevassa julkisen talouden suunnitelmassa ei ole voitu varautua koronaviruksen aiheuttamiin ongelmiin. Hallitus on kuitenkin julkisen talouden suunnitelman yhteydessä päättänyt, että viranomaisille korvataan koronavirustilanteen hoidosta syntyneet tavanomaisesta poikkeavat kustannukset toteutunutta vastaavasti, ja sen edellyttämät määrärahat sisällytetään lisätalousarvioesityksiin vuoden 2020 aikana. Vuotta 2021 koskevat lisämäärärahat on tarkoitus ottaa huomioon kyseistä vuotta koskevassa talousarvioesityksessä, täydentävässä talousarvioesityksessä ja lisätalousarvioesityksissä.

Lakivaliokunta pitää välttämättömänä, että viranomaisten koronavirustilanteesta johtuvista lisämäärärahatarpeista huolehditaan täysimääräisesti. Saadun selvityksen mukaan kuluvan vuoden lisätalousarvioissa on jo tähän mennessä otettu huomioon Rikosseuraamuslaitoksen sekä oikeusaputoimistojen talous- ja velkaneuvonnan koronavirustilanteesta johtuvat lisämäärärahatarpeet.

Koronavirustilanne vaikuttaa useiden oikeusministeriön hallinnonalan toimijoiden toimintaan sekä välittömästi että viiveellä. Esimerkiksi tuomioistuinten on tullut sopeuttaa toimintaansa henkilökunnan ja asianosaisten terveyden suojelemiseksi. Istuntoja on saadun selvityksen mukaan saatu jonkin verran toimitettua etäyhteyksiä hyödyntämällä, mutta videoneuvottelulaitteita ei ole tuomioistuimissa tarpeeseen nähden riittävästi. Lakivaliokunta on vastikään käsitellyt koronavirustilanteen vaikutuksia oikeudenhoitoon (O 30/2020 vp). Tuolloin esittämänsä viitaten valiokunta pitää välttämättömänä, että etäyhteyksien käyttämisen mahdollisuuksista oikeudenkäynneissä huolehditaan ja videoneuvottelulaitteiden määrää lisätään viipymättä (LaVP 19/2020 vp, ks. myös LaVM 4/2020 vp). Niin ikään valiokunta edellyttää, että uusien laitteiden hankkimiseksi tarvittavista määrärahoista huolehditaan lisätalousarviovalmistelussa pikaisesti. Saadun selvityksen mukaan arvio lisärahoitustarpeesta on kuluvan vuoden osalta 411 000 euroa ja vuoden 2021 osalta 1,61 milj. euroa.

Valiokunta on myös vastikään käsitellessään koronavirustilanteesta johtuvaa hallituksen esitystä konkurssilain muuttamiseksi (HE 46/2020 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, että konkurssihakemusten määrän odotetaan kasvavan, kun ehdotetun lainmuutoksen voimassaolo päättyy loka-kuussa 2020 (LaVM 4/2020 vp). Tämä tulee lisäämään tuomioistuinten ja konkurssiasiamiehen toimiston työmäärää. On tärkeää, että tuomioistuin pystyy tuolloinkin ratkaisemaan konkurssi- ja yrityssaneeraushakemukset kiireellisesti ja konkurssiasiamies huolehtimaan valvontatehtäväs-

Valiokunnan lausunto LaVL 3/2020 vp

tään. Valiokunta viittaaakin aiemmin esittämäänsä ja edellyttää, että tuomioistuinten ja konkurssi-asiamiehen toimiston tarvitsemien resurssien riittävydestä huolehditaan kiireellisesti.

Tuomioistuinten työtilanne tulee vallitsevan koronavirustilanteen vuoksi muutenkin yleisesti vaikeutumaan, sillä monissa asioissa suullisia käsittelyjä perutaan ja vireillä olevien asioiden käsittely keskeytyy. Ruuhkaantumista tapahtuu kaikissa asiaryhmissä. Jutturuuhkien purkamisen edellyttää lisäresursseja. Sama koskee Syyttäjälaitosta. Saamansa selvityksen perusteella ja aiemmin esittämäänsä viitaten valiokunta edellyttää, että tuomioistuinlaitoksen ja Syyttäjälaitoksen tarvitsemista lisäresursseista koronavirustilanteen aiheuttamien jutturuuhkien purkamiseen huolehditaan (ks. LaVP 19/2020 vp ja LaVM 4/2020 vp).

Valiokunta on vastikään käsitellyt myös hallituksen esitystä ulosottokaaren muuttamiseksi (HE 44/2020 vp) ja sen yhteydessä todennut, että koronavirustilanne ja siitä aiheutuva poikkeustila tulevat lisäämään ulosottolaitoksen työmäärää ja siten sen resurssitarvetta (LaVM 5/2020 vp). Valiokunta toistaa tuossa yhteydessä esittämänsä siitä, että ulosottolaitoksen riittävästä resursseista tulee huolehtia kiireellisesti.

Myös talous- ja velkaneuvonnan palvelujen tarve lisääntyy koronavirustilanteen vuoksi. Kuluvan vuoden talousarviossa talous- ja velkaneuvonnan resursseja on lisätty 1 milj. eurolla ylivelkaantumisen ehkäisyyn ja kuluvan vuoden toisessa lisätalousarviossa on tehty 690 000 euron lisäys koronavirustilanteen vaikutusten vuoksi. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan lisätalousarviossa tehty lisäys kattaa kuitenkin vain noin puolen vuoden tarpeen. Valiokunta pitää tärkeänä, että talous- ja velkaneuvonnan riittävästä määrärahoista koronavirustilanteessa huolehditaan. Ennaltaehkäisevällä talousneuvonnalla ja sen yhteistyöllä ulosoton ja sosiaalitoimen kanssa on olennainen kansantaloudellinen ja syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus, jonka merkitys koronavirustilanteessa korostuu.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Lakivaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto LaVL 3/2020 vp

Helsingissä 6.5.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Leena Meri ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Jouni Ovaska kesk (osittain)
jäsen Mari Rantanen ps
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Mirka Soinikoski vihr
jäsen Iiris Suomela vihr
jäsen Sebastian Tynkkynen ps
jäsen Paula Werning sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas (osittain)
varajäsen Hussein al-Tae sd (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila

Valiokunnan lausunto LaVL 3/2020 vp
Eriävä mielipide

ERIÄVÄ MIELIPIIDE

Perustelut

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä yhtyy suurelta osin lakivaliokunnan lausuntoon. Lakivaliokunnan perussuomalaiset jäsenet haluavat kuitenkin korostaa seuraavia näkökohtia koskien maahanmuuton vaikutuksia hallintotuomioistuinten toimintaan ja maahanmuuton kustannuksia yleensä ja katsovat, että ne olisi tullut ottaa painokkaammin huomioon lausuntoa annettaessa.

Korkeimman hallinto-oikeuden ja hallinto-oikeuksien toimintaan on vuodesta 2015 alkaen merkittävästi vaikuttanut turvapaikka-asioiden määrän nopea kasvu. Turvapaikka-asioiden määrän merkittävä kasvu heijastuu vastaavasti myös muihin ulkomaalaisasioihin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan turvapaikka- ja oleskelulupa-asioiden määrä onkin pysyvästi jäänyt aiempaa merkittävästi korkeammalle tasolle. Esimerkiksi Helsingin hallinto-oikeudessa ulkomaalaisasioiden osuus kaikista päätöksistä oli 56 prosenttia vuonna 2017. Korkeimpaan hallinto-oikeuteen vuonna 2018 saapuneista asioista noin 60 prosenttia oli ulkomaalaisasioita. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan on mahdollista, että maailmanlaajuinen koronaviruspandemia tulee entisestään lisäämään maahanmuuttoasioiden määrää pidemmällä aikavälillä.

Ulkomaalaisasioiden määrän merkittävä kasvu ruuhkauttaa tuomioistuinten toimintaa. Tuomioistuinten ruuhkautuminen johtaa puolestaan käsittelyaikojen pitkittymiseen ja siten oikeusturvan vaarantumiseen kaikissa asiaryhmissä. Ulkomaalaisasioiden käsittely syö lisäksi kohtuuttoman paljon hallintotuomioistuinten resursseja, ja näiden asioiden käsittelyyn joudutaankin usein kohdentamaan resursseja muista asiaryhmistä. Seurauksena on lainkäytön resurssien kohdentuminen tavalla, joka ei ole lainkäyttöasioiden käsittelyn kannalta tarkoituksenmukaisin.

Hallintotuomioistuinten ruuhkautumista on viime vuosina yritetty paikata ulkomaalaisasioiden käsittelyyn osoitettavin erityisin lisämäärärahoihin. Myös julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2021—2024 turvapaikka-asioiden käsittelystä hallintotuomioistuimille aiheutuviin lisämenoihin kohdennetaan keskimäärin 5,2 miljoonan euron vuotuinen lisäys ja muiden oleskelulupa-asioiden käsittelyyn keskimäärin 2,3 miljoonan euron vuotuinen lisäys edelliseen kehyspäätökseen verrattuna.

Perussuomalaiset katsoo, että toistuvaa lisämäärärahan kohdentamista ulkomaalaisasioiden käsittelyyn ei voida pitää kestäväenä ratkaisuna pitkällä aikavälillä. Sen sijaan tulisi puuttua niihin juurisyihin, joiden vuoksi hallintotuomioistuimet kuormittuvat ulkomaalaisasioiden johdosta. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että hallintotuomioistuinten voimavaratilannetta tulee parantaa ennen kaikkea vähentämällä tuomioistuimiin saapuvien ulkomaalaisasioiden määrä. Tämä tapahtuu muuttamalla lainsäädäntöä siten, että kaikki turvapaikka-, oleskelulupa-, perheen yhdistämis-, vastaanotto- ja etuusjärjestelmään liittyvät houkutus tekijät poistetaan. Näin hallintotuomioistuinten resursseja saataisiin vapautettua muiden yksilön ja yhteiskunnan kannalta tärkeiden valitusasioiden käsittelyyn. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi taloudellista toimintaa (esim. kilpailu ja julkiset hankinnat), lastensuojelua ja sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevat asiat.

Valiokunnan lausunto LaVL 3/2020 vp
Eriävä mielipide

Koronakriisin aiheuttaman taloudellisen toiminnan dramaattisen vähenemisen voidaan ennakoida lisäävän esimerkiksi toimeentulotukiasioissa, virkamies- ja viranhaltija-asioissa (irtisanomiset, lomautukset) ja lastensuojeluasioissa hallintotuomioistuimiin tehtävien valitusten määrää. Kun taloudellinen toiminta kriisin jälkeen lähtee elpymään, on lisäksi entistä tärkeämpää, että elpymisen mahdollistavat päätökset esimerkiksi maankäyttö-, kaavoitus- ja ympäristöasioissa sa-
moin kuin julkisia hankintoja ja verotusta koskevissa asioissa ovat valmiina tai ainakin ripeästi saatavissa lainvoimaisiksi. Perussuomalaisten mielestä Suomen kansalaisten sekä suomalaisen työn ja yrittämisen pitäisikin mennä ulkomaalaisten asioiden hoitamisen edelle. Erityisesti kriisi-tilanteissa on entistä tärkeämpää, että kaikki tehtävät toimenpiteet hyödyttävät Suomea ja suomalaisia. Tästä syystä myös hallitusohjelman erilaisista haitallisista turvapaikka- ja maahanmuutto-
poliittisista hankkeista tulisi viimeistään tässä vaiheessa voida luopua. Tällainen hanke on esimerkiksi turvapaikanhakijoiden oikeusturvan vahvistaminen mahdollistamalla avustajan käyttö turvapaikkapuhuttelussa ja ottamalla käyttöön yleiset hallinto-oikeudelliset valitusajat.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa päätöstä tehdessään huomioon eriävässä mielipiteessä esitetyt näkökohdat.

Helsingissä 6.5.2020

Leena Meri ps
Mari Rantanen ps
Sebastian Tynkkynen ps